

Aprenent ciutadania transformativa

Encara que provenen de contextos distints, els articles d'este monogràfic tenen en comú l'interés pel treball amb grups comunitaris. Tenen per objectiu compartir coneixements amb potencial suficient per a provocar l'acció transformativa en àrees urbanes. La iniciativa de RIZOMA FREIREANO de dedicar un número a les iniciatives dels moviments socials urbans i a les seues pràctiques d'aprenentatge mentre que les xarxes mundials es preparen per a l'Assemblea Mundial d'Habitants (la Declaración de Madrid) que previsiblement tindrà lloc a Dakar (Senegal) al gener del 2011, és molt oportuna. El procés que condueix a l'Assemblea Mundial d'Habitants compta amb el suport de més de 350 organitzacions de més de 40 països de tots els continents, vinculades a la Carta dels Principis de l'FSM[1] i a la Carta de Sant Salvador, així com a l'Assemblea Mundial d'Habitants (Mèxic, octubre del 2000) i a l'Assemblea Mundial de Ciutadans per la Solidaritat i la Responsabilitat Mundial (Lille, França, octubre del 2001). Un tema crucial en un procés com este és el de com narrar, com enregistrar i com posar a l'abast, localment i globalment, les pràctiques transformatives dels moviments urbans. Així com mostren els articles d'este número, estes narratives són també una forma d'impactar en el procés de presa de decisions i en les eleccions que condueixen a les accions transformatives, a més d'impactar també en les fonts de legitimitat i en les conseqüències que es deriven de les esmentades eleccions. Ajuden els lectors a entendre les formes d'operar dels moviments urbans i les maneres que tenen els grups minoritaris de poder millorar les seues accions integrant en les pràctiques estes fonts de coneixement generades en altres experiències.

Estes pràctiques van més enllà del simple concepte legal de ciutadania. Exigeixen una noció de ciutadania multidimensional, dinàmica, contextual i contestada.

La seua multidimensionalitat inclou l'èmfasi en l'estatus legal i en la dimensió del "ser membre"; la identitat i la qüestió de la pertinença; les actituds cíviques, els valors i els comportaments; i la mateixa dimensió de l'acció que es reflecteix en el compromís, el suport i la pràctica.

Així com mostren estos articles, les qüestions i els significats dominants relacionats amb la noció de ciutadania canvien al llarg del temps i en funció de les característiques locals, per això s'hi assigna un concepte altament dinàmic i contextual que desemboca en una gran diversitat de reivindicacions i demandes. I des de les perspectives dels moviments socials urbans es manté probablement com

una noció contestada, ja que tots ells formulen i exposen opinions i reaccions diverses en relació a la legitimitat de les demandes que efectuen els distints grups de ciutadans.

Més en concret, estos articles formulen la qüestió de quin tipus de coneixement factual i procedimental es necessita per a afavorir la participació efectiva en la presa de decisions i en processos polítics més amplis, incloent-hi les maneres d'influir en els mecanismes polítics reals i en els mecanismes per a influir en els que prenen les decisions (Shugurensky, 2002).

Dos dels articles estan directament relacionats amb les activitats internacionals de la Universitat Popular Urbana (UPU) de l'Aliança Internacional d'Habitants. En "Producció de coneixements, com a praxi de lluita política i social?", Reynals, Crudi i Surian presenten l'UPU als lectors i exposen els principis i resultats principals de la metodologia de "coproducció de coneixement", basada en les narratives personals i col·lectives, i desenvolupada en la universitat de Buenos Aires en col·laboració amb grups comunitaris, com es va reclamar en les dos primeres Reunions Internacionals de l'UPU, "Construint la Universitat Popular Urbana a Amèrica Llatina" a Buenos Aires (Argentina), al maig del 2006, i a Santo Domingo (República Dominicana), a l'abril del 2007. L'article de Stefano Collizzolli fa referència a esta última trobada i tracta algunes qüestions metodològiques relacionades amb el projecte de vídeo participatiu, centrant-se en el procés de producció de vídeos recolzat per la UPU, que va tindre lloc a Santo Domingo. És un exemple de la metodologia del vídeo participatiu desenvolupada per ZaLab en diverses activitats internacionals al llarg dels últims anys. El vídeo que es pot visionar en este número és un exemple de les activitats de vídeo participatiu descrites en l'esmentat article.

Des d'una perspectiva freireana, les activitats mencionades anteriorment es podrien situar en el marc de l'Educació Popular. Este punt de vista queda explícit en l'article de Jade Percassi, "Educació Popular i Moviments Populars: emancipació i canvi de cultura política a través de la participació i l'autogestió", escrit en col·laboració amb el *Centro de Estudo, Pesquisa e Ação em Educação Popular* de la universitat de São Paulo (Brasil). L'article destaca la falta de literatura específica sobre moviments socials i educació popular.

Tant esta dimensió com la qüestió de la dimensió "rural" en les pràctiques de les comunitats urbanes són tractades per Dave Richards en "Empujando las fronteras". L'article canvia l'èmfasi d'este número a Amèrica Llatina per a acostar-lo tant a la seua dimensió global com a la comunitat local de Redding (Regne Unit), i

comparteix els resultats de projectes com “From the margins to the Mainstream: making the global dimensió sustainable”, que intenta anar més enllà de les aportacions intensives dins d’una xicoteta xarxa d’escoles per a donar la mà als polítics locals i estimular-los a comprometre’s amb la responsabilitat d’incorporar i afavorir la ciutadania global i la dimensió global en les seues circumscripcions, i a canviar les pràctiques d’escoles i professorat; o “Growing our futures”: un teulada verda que va comptar amb la participació de Paul Barney, un dissenyador *permacultor* local, per a dissenyar assentaments humans sostenibles a través de l’ecologia i el disseny.

Una característica clau de les pràctiques descrites en estos articles és el seu intent de ser activitats “horitzontals”, és a dir, no jeràrquiques. Estos grups han triat treballar de forma participativa i tenint en compte la sostenibilitat de la comunitat a llarg termini. Demostren que són conscients que esta sostenibilitat depén del desenvolupament del capital humà i social, i que implica un examen sobre la pròpia situació de partida i la presa en consideració d’iniciatives de base, reconeixent que totes les persones, més enllà de la seua cultura formal i de la seua condició social, tenen un coneixement remarcable del que els rodeja i són perfectament capaços d’analitzar i avaluar la seua situació.

Bibliografia

Schugurensky, D. (2002), “Transformative learning and transformative politics”, in Sullivan E., Morrell A., O’Connor M.A., (eds.), “Expanding the Boundaries of Transformative Learning”, Pàg. 59-76, New York

Notes

[1] La Carta de Principis del Fòrum Social Mundial es va redactar l’any 2001, immediatament després del primer FSM. Consta de 14 principis, que van ser adoptats a São Paulo el 9 d’abril del 2001 per les organitzacions que componen el Comité Organitzador del Fòrum Social Mundial, i que posteriorment van ser aprovats amb modificacions pel Consell Internacional del Fòrum Social Mundial de

10 de juny del 2003:

1. El Fòrum Social Mundial és un **espai obert de trobada** per al pensament reflexiu, el debat democràtic d'idees, la formulació de propostes, el lliure intercanvi d'experiències i la interconnexió per a

l'acció efectiva,
integrat per grups i
moviments de la
societat civil que
s'oposen al
neoliberalisme i a la
dominació del món
pel capital i per
qualsevol forma
d'imperialisme, i
que estan
compromesos en la
construcció d'una
societat planetària
que treballa per
unes relacions

fructíferes entre la
Humanitat i entre
esta i la Terra.

2. El Fòrum Social
Mundial de Porto
Alegre va ser un
esdeveniment
localitzat en el
temps i en l'espai.
Des d'ara, amb la
seguretat
proclamada a Porto
Alegre que “**un**

altre món és possible", s'ha convertit en un procés permanent de busca i construcció d'alternatives que no es pot reduir als esdeveniments que el recolzen.

3. El Fòrum Social Mundial és un **procés mundial.**

Totes les trobades
que es realitzen
com a part d'este
procés tenen una
dimensió
internacional.

4. Les alternatives
açordades en el
Fòrum Social
Mundial s'oposen al
procés de
globalització tutelat
per les grans

corporacions
mundials i pels
governos i les
institucions
internacionals al
servici dels
interessos d'estes
corporacions, amb
la complicitat dels
governos nacionals.
Estan dissenyades
per a assegurar que
la **globalització en**
la solidaritat
prevaldrà com una
nova etapa en la

història mundial.
Esta globalització
en la solidaritat
respectarà els drets
humans universals,
i tots els drets dels
ciutadans -Hòmens
i dones- de totes les
nacions, i del medi
ambient, i
descansarà en
sistemes
internacionals
democràtics i
institucions al
servici de la justícia

social, la igualtat i
la sobirania dels
pobles.

5. El Fòrum Social
Mundial reuneix i
vincula només a
organitzacions i
moviments de la
societat civil de tots
els països del món,
**pero no intenta
ser un cos
representatiu de**

la societat civil mundial.

6. En les reunions de
l'or Social Mundial
no es delibera en
representació del
Forum Social
Mundial com a cos.
Ningú, doncs, serà
autoritzat a
expressar, en
representació de
qualsevol de les

edicions del Fòrum,
posicions que
pretenguen ser les
de tots els
participants. Als
participant en el
Fòrum no se'ls
exigirà que
prenguen decisions
com a cos, per mitjà
del vot o per
aclamació, sobre
declaracions o
propostes per a
l'acció que els
impliquen a tots, o

a la majoria, i que
tinguen la intenció
de ser enteses com
a posicions
establides pel
Forum com a cos.
Així, doncs, **no és**
un camp de
disputa de poder
entre els
participants en les
reunions, ni tampoc
intenta constituir
l'única opció
d'interrelació i acció
entre les

organitzacions i els
moviments que hi
participen.

7. No obstant això, les
organitzacions o
grups
d'organitzacions
que participen en
les reunions del
Forum han de tindre
assegurat el dret,
durant estes
reunions, a

deliberar sobre les
declaracions o les
accions sobre les
quals vagen a
prendre's decisions,
ja siga de forma
individual o en
coordinació amb
altres participants.
El Fòrum Social
Mundial es
compromet a
**difondre
ampliament estes
decisiones en els
termes acordats,**

sense direccionar-les, jerarquitzar-les, censurar-les o restringir-les, sinó presentant-les com a deliberacions de les organitzacions o grups d'organitzacions que van prendre estes decisions.

8. El Fòrum Social Mundial és un

**context plural,
diversificat, no
confessional, no
governamental i
no associat a cap
partit polític que,
de forma
descentralitzada,
vincula a
organitzacions i
moviments
compromesos amb
l'acció concreta des
del nivell local fins
al nivell
internacional per a**

construir un altre
món.

9. El Fòrum Social
Mundial serà
sempre un fòrum
obert al pluralisme i
a la diversitat
d'activitats i formes
de compromís de
les organitzacions i
moviments que
decidisquen
participar-hi, així

com també a la
diversitat de
gèneres, etnicitats,
cultures,
generacions i
capacitats físiques,
sempre que acaten
esta Carta de
Principis. Ni les
representacions de
partits polítics, ni
les organitzacions
militars poden
participar en el
Fòrum. Els líders
governamentals i

els membres de les assemblees legislatives que accepten els compromisos d'esta Carta poden ser invitats a participar-hi a títol personal.

0. El Fòrum Social Mundial **s'oposa a totes les visions totalitàries i reduccionistes de**

l'economia, del desenvolupament i de la història i a l'ús de la violència com a mitjà de control social de l'Estat. Defensa el respecte pels Drets Humans, les pràctiques de democràcia autèntica, la democràcia participativa, les relacions pacífiques, en igualtat i

solidaritat, entre
persones, ètnies,
gèneres i pobles, i
condemna
qualsevol forma de
dominació i
qualsevol forma de
dominació d'una
persona sobre una
altra.

1. Com a fòrum de
debat, el Fòrum
Social Mundial és

**un moviment
d'idees que
promou la
reflexió i la
circulació
transparent dels
resultats d'esta
reflexió sobre els
mecanismes i els
instruments de
dominació del
capital, sobre els
mitjans i les
accions de
resistència i
superació d'esta**

dominació, i sobre
les alternatives
proposades per a
resoldre els
problemes
d'exclusió i de
desigualtat social
que el procés de la
globalització
capitalista, amb les
seues dimensions
racistes, sexistes i
destructores del
medi ambient, està
creant tant
internacionalment

com en cada un
dels països.

2. Com a marc per a
l'intercanvi
d'experiències, el
Fòrum Social
Mundial promou la
comprensió i el
reconeixement
mutu entre totes
les organitzacions i
moviments
participants, i

atorga un valor
especial a
l'intercanvi entre
ells, especialment
en tot allò que la
societat està
construint a
propòsit de
l'activitat
econòmica i de
l'acció política per a
determinar les
necessitats les
persones i respectar
la naturalesa, tant
ara, en el present,

com per a les
generacions
futures.

3. Com a context per a
les interrelacions, el
Fòrum Social
Mundial pretén
enfortir i **crear
nous vincles
nacionals i
internacionals
entre
organitzacions i**

**moviments
socials** que, -tant
en la vida pública
com en la privada-
augmenten la
capacitat de
resistència social no
violenta al procés
de deshumanització
que pateix el món i
a la violència de
l'Estat, i donarà
més força a les
mesures
humanitzadores
posades en pràctica

per estos
moviments i
organitzacions.

4. El Fòrum Social
Mundial és un
procés que estimula
les organitzacions i
els moviments
participants a situar
les seues accions
des del nivell local
al nivell nacional, i a
afavorir la

**participació
activa** en contextos
internacionals, com
l'assumpte de
ciutadania
planetària que és, i
a introduir en
l'agenda global les
pràctiques de canvi
induides que
s'estiguen
experimentant en la
construcció d'un
món nou en la
solidaritat.